

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929 Stanič V.:614.47(497.473)"1802/1819"

Prejeto: 29. 9. 2019

Valentin Stanič (1784–1847) je bil tudi »zdravnik«

TATJANA M. PETERLIN NEUMAIER

dr. naravoslovnih ved

Breslauer StraÙe 58, DE-85748 Garching, Nemčija

e-pošta: tanja_pn@gmx.de

Izvleček

Prispevek obravnava Staničevo delovanje kot »zdravnik«. Za časa svojega pastirovanja na Banjšicah in v Ročinju (1802–1819) je večkrat cepil proti črnim kozam. Ker ni imel primerne kirurškega nožička, je vnašal serum kar s trni. Uspelo mu je vakcinirati nad 1000 ljudi, večinoma otroke, in jih na ta način obvarovati ne samo pred smrtjo, ampak tudi pred iznakaženjem in oslepitvijo od te nevarne bolezni.

Ključne besede:

Valentin Stanič,
Goriška, 19.
stoletje, črne
koze, vakcinacija

Abstract

VALENTIN STANIČ WAS ALSO A »PHYSICIAN«

This article describes Valentin Stanič's activity as a »physician«. He was a Catholic priest. While serving the communities on Banjšice and in Ročinj (1802–1819) he has vaccinated against smallpox several times. Instead of a surgical knife, which he didn't have, he used thorns to apply the vaccine. He succeeded in inoculating more than 1000 people, most of them children, and in this way protected them not only from death, but also from disfiguration and/or blindness by this dangerous disease.

Key-words:

Valentin Stanič,
Gorizia region,
19th century,
smallpox,
vaccination

Portret Valentina Staniča. Purtscheller: *Zur Entwicklungsgeschichte des Alpinismus und der alpinen Technik*, str. 100.

Valentin Stanič je bil po poklicu duhovnik. Rodil se je 12. 2. 1774 kot kmečki sin v Bodrežu pri Kanalu. Deset let svojega življenja (1792–1802) je preživel v Salzburgu, kjer je najprej obiskoval gimnazijo, nato pa študiral filozofijo in bogoslovje. Po vrnitvi v domovino je 1. 10. 1802 nastopil svojo prvo službo kot kooperator v Kanalu, kjer je ostal manj kot dva meseca. Nato je šest in pol let (1802–1808) pastiroval kot kaplan na Banjšicah in deset in pol let (1808–1819) kot vikar v Ročinju. Dne 26. 7. 1819 ga je goriški škof Jožef Balant imenoval za stolnega kanonika v Gorici, kjer je deloval do svoje smrti. Toda Stanič ni bil le predan dušni pastir, temveč tudi izvrsten gornik – danes velja za začetnika modernega alpinizma v Vzhodnih Alpah –, pesnik, učitelj, narodni preporoditelj, tiskar, umni kmetovalec, zavetnik gluhonemih – po njegovi zaslugi so leta 1840 ustanovili gluhonemnico v Gorici –, in živinorastvenik – leta 1846 je ustanovil prvo družbo proti mučenju živali v avstrijski monarhiji. Na Banjšicah in v Ročinju je dajal svojim faranom tudi zdravstvene nasvete in jim nudil zdravstveno pomoč. Udejstvoval se je celo kot »zdravnik«, kajti večkrat je proti črnim kozam cepil predvsem otroke, ker pa ni imel primerne kirurškega nožička, je cepil kar s trnom.¹

Črne kozе in zaščitno cepljenje

Pred uvedbo zaščitnega cepljenja proti črnim kozam so po Evropi vedno znova razsajale epidemije črnih koz, ki niso prizanesle našim krajem. V velikem številu so jim vedno znova podlegli predvsem najšibkejši, to je otroci. V Aziji so že pred mnogo stoletji poznali in izvajali variolacijo, to je namerno okuženje zdravega z vnosom malenkostne količine kužnine iz gnojnega mehurčka bolnika z blago obliko črnih koz. Pri tem načinu zaščitnega cepljenja je pacient običajno dobil lahko obliko črnih koz, včasih pa je resno zbolel in celo umrl. Ta način cepljenja je bil nevaren tudi zato, ker je pacient do ozdravitve ostal nalezljiv. V 18. stoletju se je izvajanje variolacije razširilo tudi po Evropi, a je ostalo omejeno na višje sloje.² Na Goriškem jo je uvedel in nato uspešno izvajal vodja tamkajšnje zdravstvene službe doktor Anton Muznik (1726–1803), rojen na Mostu na Soči.³ Leta 1775 je po lastni izjavi cepil obe hčeri in edinega sina grofa Strassoldi-

¹ Peterlin Neumaier: Valentin Stanič.

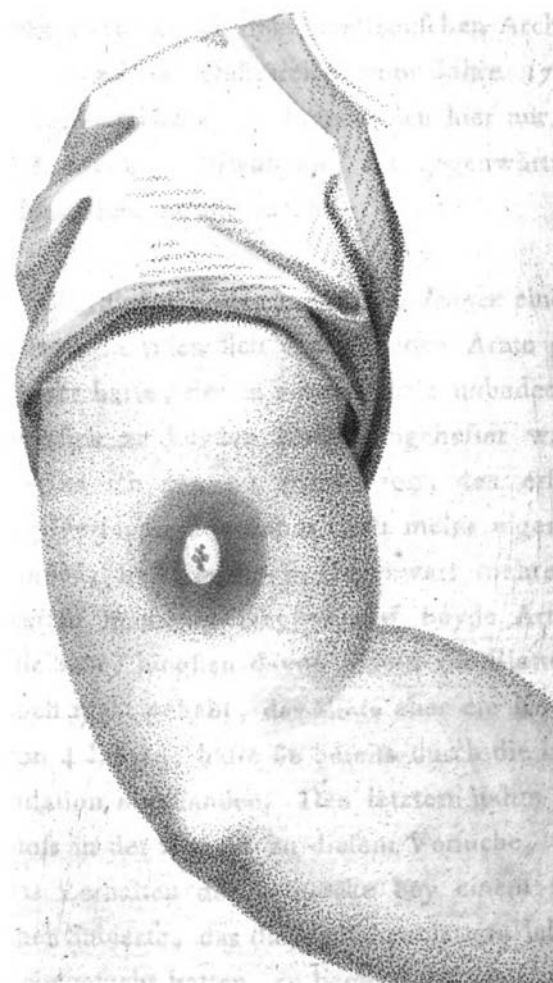
² Falk, Weiß: »Hier sind die Blattern«, str. 164–166.

³ Marušič: Zaslužni zdravnik, str. 41.

ja s človeškimi kozami po metodi očeta angleške medicine Thomasa Sydenhama (1624–1689),⁴ kot jo je uporabljal in opisal angleški zdravnik Thomas Dimsdale (1712–1800)^{5,6}

Zaščitno cepljenje je postalo nenevarno in splošno izvedljivo šele z odkritjem kravjega cepiva. Iz imena le-tega, pravilneje iz imena virusa, ki povzroča kravje kozice, »variola vaccina« (lat. *vaccinus*, -a je 'kravji, -ja'), izvira beseda *vakcinacija* in velja danes za zaščitno cepljenje nasploh. Angleški zdravnik Edward Jenner (1749–1823) ni edini ugotovil, da so ljudje, ki so preboleli kravje kozice, imuni proti črnim kozam, je pa prvi sistematično preučil in dokazal učinkovitost kravje vakcine. Leta 1798 je svoje izsledke objavil v epohalnem delu *An Inquiry into the Causes and Effects of the Variolae Vaccinae, Or Cow-Pox* (*Raziskava o vzrokih in posledicah kravjih koz*), ki ga je izdal na lastne stroške.⁷ Vest o njegovem spoznanju se je bliskovito razširila po Evropi. Naslednjega leta je Jennerjev spis na Dunaju izšel v latinskem prevodu. Istega leta (1799) je vodja zdravstvene službe v Spodnji Avstriji Pascal Ferro (1753–1809) prešel na uporabo cepiva iz kravjih koz, ki ga je kar v navadnem pismu, v preji, prepojeni z vakcino in pritrjeni na listu papirja, dobil od Jennerja njegov kolega, dunajski zdravnik Jean de Carro (1770–1857). Tega sta nato oba zdravnika uporabljala, razmnoževala in razpošiljala. Občasno sta ga pomladila z novim cepivom iz Anglije.⁸ Leta 1801 je kirurg Vinzenz Kern (1760–1829) uvedel vakcinacijo v Ljubljani,⁹ verjetno tudi Muznik kot razgledan in napreden mož v Gorici.

Cepivo je bila kužnina iz nekaj dni starih gnojnih mehurčkov. To so nanесли na bombažno nit ali prejo, jo posušili in razpošiljali zdravnikom in ranocelnikom. Ti so s tem cepivom običajno cepili enega otroka ali več, a ne samo na enem mestu kot na sliki, temveč na več mestih. Po nekaj dneh so kužnino iz gnojnih mehurčkov cepljenih otrok uporabili kot cepivo za druge paciente. Pri tem načinu razmnoževanja cepiva je obstajala nevarnost prenašanja bolezni, ki so jih

Mesto cepilnega vboda z rdečino. Ferro: *Über den Nutzen der Kuhpockenimpfung*, str. 28.

⁴ Thomas Sydenham.

⁵ Leta 1767 je v Londonu izšlo epohalno delo Thomasa Dimsdala *The present method of inoculating for the small pox* (*Sedanja metoda inokulacije proti črnim kozam*). Zaradi velike odmevnosti je knjiga še istega leta doživela več ponatisov in bila prevedena v številne tuje jezike. Thomas Dimsdale.

⁶ Musnig: *Clima Goritiense*, str. 98–99, 125–137.

⁷ Falk, Weiß: »Hier sind die Blattern«, str. 166–167.

⁸ Flamm, Vutuc: *Geschichte*, str. 266–268.

⁹ Zupanič Slavec: *Zgodovina*, str. 68.

imeli prvi cepljenci. Od teh so bile najnevarnejše tuberkuloza, hepatitis in spolne bolezni.¹⁰

Ker je pri hudih epidemijah črnih koz umrl skoraj vsak drug otrok in ker se je izkazalo, da je cepljenje s kravjimi kozami uspešno zaščitno sredstvo, je oblast želela uvesti splošno vakcinacijo prebivalstva. Izdajala in razpošiljala je okrožnice, ki so pozivale k vakcinaciji. Zdravstvo je v časopisih in brošurah razširjalo vest o nenevarnem novem zaščitnem cepljenju. Kern je zato leta 1803 napisal in na lastne stroške izdal v Ljubljani propagandno brošuro *Aufruf an die Bewohner Krains zur allgemeinen Annahme der Kuhpocken-Impfung* (Poziv prebivalcem Kranjske k splošnemu sprejetju cepljenja s kravjimi kozami).¹¹ Tudi tržaška zdravnik Pogačnik in Garzarolli sta še istega leta napisala brošuro *Istruzione sulla Vaccina: dedicata agli abitanti di Trieste* (Pouk o kravjih kozah: za prebivalce Trsta) in jo na lastne stroške izdala in širila med ljudmi.¹² Avtorji so v svojih brošurah opisali odkritje kravjih koz za zaščito proti črnim kozam, pripravo cepiva in način cepljenja ter navedli tudi število uspešno cepljenih oseb, pomisleke ljudi proti cepljenju ...

Pozivi v časopisih in brošure o prednostih vakcinacije so dosegli pismene ljudi, a večina prebivalstva je bila nepismena. Zato ga je bilo težje doseči, predvsem pa izredno težko prepričati o koristnosti vakcinacije. Cepljenje je bilo skregano z verskim pojmovanjem ljudstva, ki si nikakor ni moglo predstavljati in razumeti, da je namerna presaditev povzročitelja bolezni v človeško telo potrebna za imunizacijo proti bolezni. Ljudje so bili prepričani, da s takim posegom nasprotujejo božji volji. Zato je posvetna oblast zadala nalogo duhovnikom, naj poučijo ljudstvo o koristnosti in dobrih posledicah cepljenja, naj odpravljajo njegov odpor in strah in naj preganjajo njegove vraževerne zadržke.¹³

Oblast je posebno v času epidemij pozivala prebivalstvo k cepljenju. Na začetku 19. stoletja so v letih 1801, 1806 in 1807 epidemije črnih koz preplavile naše kraje kot posledice vojaških pohodov med napoleonskimi vojnami.¹⁴ Od leta 1797 dalje so v teku vojne vihre avstrijske in francoske čete vedno znova korakale po Soški dolini in prebivalstvu povzročale veliko trpljenja in škode. Decembra leta 1805 so Francozi dokončno zasedli Goriško in jo obdržali do konca leta 1813, od oktobra leta 1809 dalje kot del Ilirskih provinc.¹⁵

Staničeva vakcinacija na Banjšicah in v Ročinju

Avstrijska vlada na Dunaju je svoje odredbe in ukaze pošiljala deželnim vladam, ti pa naprej lokalnim upravnim organom. Okrožni uradi so škofijskim ordinariatom naročali, naj jih duhovništvo sporoči in razloži ljudstvu. Dvorna pisarna je 30. 6. 1804 izdala pomemben dekret, s katerim je ukazala izdajo tiskanih obvestil staršem, v katerih ne samo hvalijo prednosti vakcinacije, temveč tudi vneto pozivajo starše, naj cepijo svoje otroke. Deželne oblasti naj dajo obvestila prevesti v tamkajšnje jezike, nato pa naj jih razpošljejo duhovnikom, da jih ti izročijo staršem pri krstu. Če so slednji nepismeni, naj jim duhovniki vsebino razložijo. Poleg tega naj duhovniki ob vsaki primerni priložnosti s prižnice opominjajo starše, da je njihova dolžnost skrbeti za zdravje svojih novorojenih otrok in jih zaščititi proti tako nevarni bolezni, kot so črne koze.¹⁶ Domnevam, da je preteklo kar nekaj mesecev, preden so navedena uradna obvestila prispela

¹⁰ Falk, Weiß: »Hier sind die Blattern«, str. 172.

¹¹ Kern: *Aufruf*.

¹² Istruzione.

¹³ Falk, Weiß: »Hier sind die Blattern«, str. 175–177.

¹⁴ Studen: Garje, str. 157.

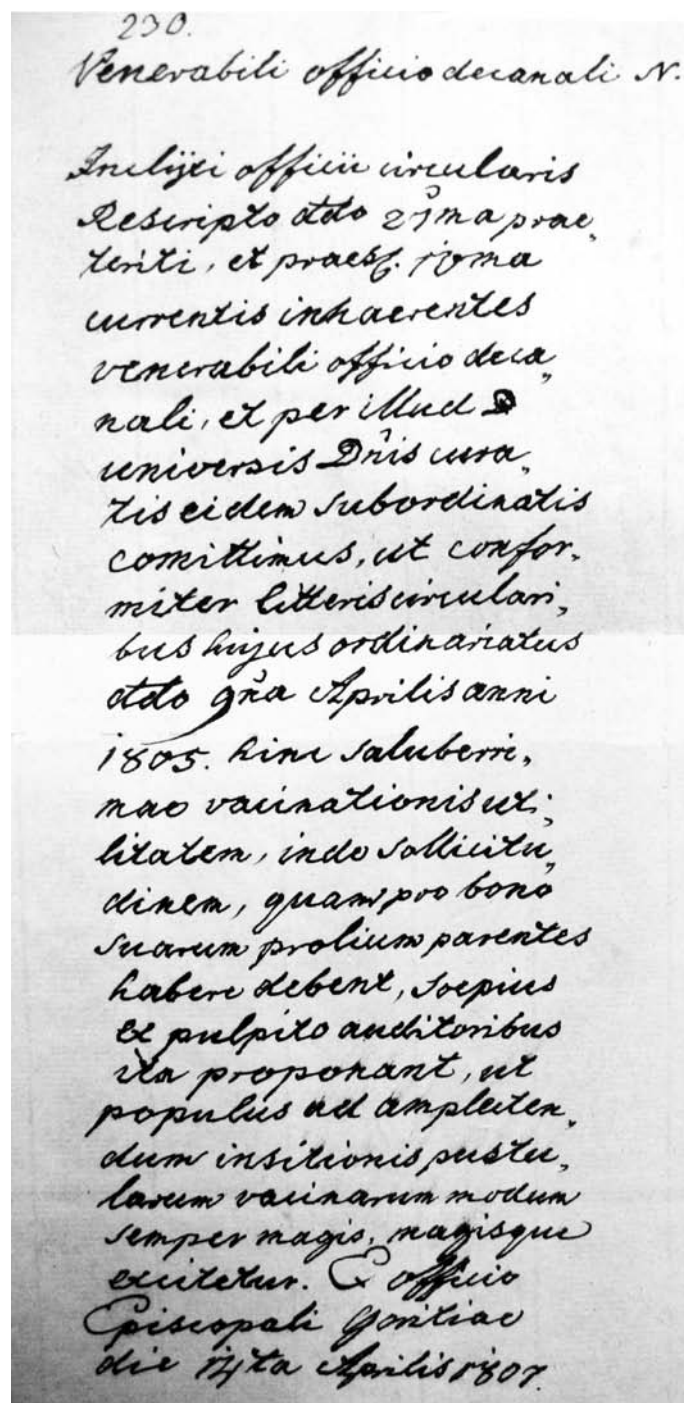
¹⁵ Grafenauer: *Zgodovina*, str. 149–179, 205–207.

¹⁶ Dekret: str. 171–174.

v goriški konzistorij. Prvo tozadevno okrožnico, ki so ji bila gotovo priložena obvestila, je ta razposlal 9. 4. 1805, torej v času, ko je bil Stanič že tretje leto kaplan na Banjšicah, drugo 30. 6. 1806, tretjo pa 14. 4. 1807.¹⁷ Prepričana sem, da je Stanič takoj po prejemu prve okrožnice z velikim zanimanjem prebral vsebino uradnega obvestila, namenjenega staršem, in se z veliko gorečnostjo posvetil naročenemu delu. Zdelo se mu je smiselno. Že za časa svojega študija v Salzburgu je leta 1800 doživel epidemijo črnih koz in se verjetno tudi seznanil s prizadevanjem oblasti za vakcinacijo prebivalstva in s cepljenjem samim.¹⁸ Na Banjšicah je zelo verjetno odpravljaj pomisleke svojih faranov, vneto hvalil prednosti cepljenjain jih pozival k temu. Mogoče si je celo nabavil eno od brošur, ki so jih izdali Kern, Pogačnik in Garzarolli, da z navedbo uspešnih primerov vakcinacij podkrepi svoje prizadevanje. Gotovo mu je uspelo prepričati veliko kmetov, da pustijo svoje otroke cepiti proti črnim kozam, a za izvedbo je potreboval zdravniško pomoč.

Nobenega podatka ni o tem, kdaj je Stanič cepil otroke proti črnim kozam. Vemo le, da jih je cepil na Banjšicah in v Ročinju.¹⁹ Predpostavljam, da se je lotil tega dela, ker na Banjšicah ni bilo ne cepiva ne zdravstvene osebe, ki bi lahko izvedla inokulacijo. To so zdravniki verjetno izvajali le ob določenih terminih v mestih in večjih naseljih. Ker kmetje niso hoteli nositi svojih novorojenih otrok na oddaljeno cepilno mesto, je Stanič kot mož dejanj vzel zadevo v svoje roke. Domnevam, da je nekaj močnih in zdravih starejših otrok odpeljal na cepljenje v Kanal ali pa celo v štiri ure hoda oddaljeno Gorico. Nato je čez nekaj dni na Banjšicah lahko odvezl kužnino iz gnojnih mehurčkov teh prvih ceplencev in z njo cepil druge otroke. Ni imel primernega primerne nožička za cepljenje, zato je serum vnašal kar s trnom. To proceduro je ponavljal, dokler ni cepil vseh otrok, katerih starši so privolili v vakcinacijo.

Okrožnico s pozivom k cepljenju, ki jo je goriški konzistorij razposlal 13. 5. 1809,²⁰ je prejel Stanič že v Ročinju, kjer je dober mesec prej (7. 4. 1809) nastopil svojo novo službo kot vikar. Ker je francoska oblast postopoma omejevala vpliv cerkve – ta naj bi skrbela le za verske potrebe državljanov – sčasoma ni več uporabljala duhovščine za razlaševanje svojih okrožnic in odlokov. Te so ob nedeljah pred cerkvijo oznanja-

Okrožnica goriškega ordinariata z dne 14. 4. 1807, v katerem naroča duhovništvu, naj s prižnice hvali prednosti vakcinacije in poziva starše, naj cepijo svoje otroke.

ADG, Atti cancellereschi, 1807.

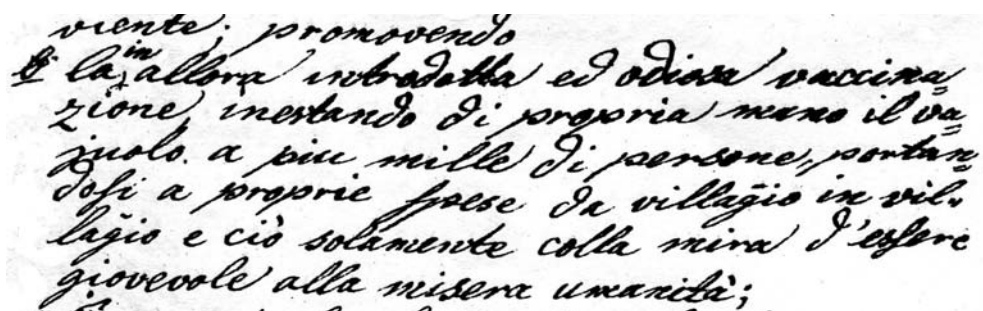
¹⁷ ASAG, EPOEG 1805, 1806, 1807.

¹⁸ Doutrepont: Nachrichten, str. 378–380.

¹⁹ [Levec]: Valentin Stanič, str. 17.

²⁰ ASAG, EPOEG 1809.

li župani.²¹ Verjetno zato za časa Ilirskih provinc (1809–1813) goriški konzistorij ni razposlal več nobene tozadevne okrožnice. Tudi poznejših okrožnic nisem zasledila v Nadškofijskem arhivu v Gorici razen ene, odposlane 6. 3. 1818.²²

viente. promovendo
 & laⁱⁿ allora intradotta ed odiana vaccina-
 zione) inestando di propria mano il va-
 ziuolo a piu mille di persone, portan-
 dofi a proprie spese da villaggio in vil-
 lagio e ciò solamente colla mira d'effere
 giovevole alla misera umanità;

Staničeva navedba svojega cepljenja proti črnim kozam. Staničev dopis markizu de Montecuccoli, 4.1.1830.
 ASAG, Cartella Sacerdote.

Stanič je menda v Ročinju s še večjo vnemo cepil otroke proti črnim kozam kot na Banjšicah. Cepljenje pod francosko oblastjo tako kot pod avstrijsko ni bilo obvezno, razen za vojake od leta 1804 dalje,²³ toda francoska oblast si je bolj smotrno kot avstrijska prizadevala za splošno vakcinacijo prebivalstva. V Franciji so že leta 1800 začeli ustanavljati zdravstvena društva za popularizacijo vakcinacije. Zdravstvene službe v vseh večjih mestih so morale imeti v zalogi cepivo. Varovance vseh državnih ustanov so vakcinirali, ostalo prebivalstvo pa so vneto pozivali k cepljenju in ga vzpodbujali z dobrimi zgledi.²⁴ Zdravniki in lekarnarji so za vsako uspešno cepljenje dobili denarno nagrado v višini 3 frankov, cepljencem pa so izstavili cepilna potrdila.²⁵ Videti je, da francoska oblast ni nasprotovala, da Stanič nadaljuje s cepljenjem prav zaradi številnih izkušenj s tem opraviлом. Po odhodu Francozov oktobra 1813 in vrnitvi pod avstrijsko oblast je ta verjetno spet uveljavila odredbo iz leta 1806, po kateri je bilo dovoljeno vakcinirati le zdravnikom, ranocelnikom in padarjem.²⁶ Ne vemo, ali je smel Stanič še naprej cepiti proti črnim kozam. Po njegovi lastni izjavi v dopisu markizu de Montecuccoli z dne 4. 1. 1830 je v času svojega pastirovanja na Banjšicah in v Ročinju hodil od vasi do vasi in na lastne stroške cepil več kot 1000 ljudi²⁷ in jih na ta način obvaroval ne samo pred smrtjo, ampak tudi pred iznakaženjem in oslepitvijo od črnih koz.

²¹ Mal: *Zgodovina*, str. 92–93, 141–147.

²² ASAG, EPOEG 1818.

²³ Tega leta je dal Napoleon v taboru pri Boulogne-sur-Mer cepiti proti črnim kozam vse vojake svoje velike armade, ki je imela okrog 60.000 mož. Poleg tega je zapovedal vakcinacijo vseh bodočih rekrutov. Biraben: *La diffusion*, str. 274.

²⁴ Številni župani so dali javno cepiti svoje otroke. Dne 11. 5. 1811 je bil javno cepljen Napoleonov sin, star komaj 52 dni. Biraben: *La diffusion*, str. 270–274.

²⁵ Zupanič Slavec: *Zgodovina zdravstva*, str. 70.

²⁶ Falk, Weiß: »Hier sind die Blattern«, str. 173.

²⁷ ASAG, Cartella sacerdote.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ASAG – Archivio storico dell'Arcidiocesi di Gorizia, Fondo della Curia Arcivescovile di Gorizia

- ④ ASAG, Cartella sacerdote, Pratiche dal documenti: Stanig. Staničev dopis markizu de Montecuccoli, 4. 1. 1830.
- ④ ASAG, Atti cancellereschi, Cartella 165, Anno 1807.
- ④ ASAG, Expeditorum Protocollum Officii Episcopalis Goritiensis (=EPOEG) 1805, 1806, 1807, 1809, 1818.

INTERNETNI VIRI

Thomas Dimsdale: https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Dimsdale. Pridobljeno 16. 9. 2019.

Thomas Sydenham: https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Sydenham. Pridobljeno 16. 9. 2019.

LITERATURA

Biraben, Jean-Noël: La diffusion de la vaccination en France au XIXe siècle. V: *Annales de Bretagne et des pays de l'Ouest*, 86 (1979), št. 2, str. 265–276.

Dekret der vereinten Hofkanzlei vom 30. Junius, an sämtliche Länderstellen. V: *Sr. k.k. Majestät Franz des zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die Österreichischen, Böhmischen und Galizischen Erbländer, Jahrgang 1804*, 21 (1807), str. 171–174.

Doutrepont, Joseph: Nachrichten über die Kuhpocken überhaupt und die Impfung derselben in Salzburg insbesondere. V: *Intelligenzblatt von Salzburg*, 2 (1801), str. 378–380.

Falk, Sabine, Weiß, Stefan: »Hier sind die Blattern«. V: *Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde*, 131 (1991), str. 163–185.

Ferro, Pascal Joseph: *Über den Nutzen der Kuhpockenimpfung*. Wien: F.J. Rötzel, 1802.

Flamm, Heinz, Vutuc, Christian: Geschichte der Pockenimpfung in Österreich. V: *Wiener klinische Wochenschrift*, 122 (2010), str. 265–275.

Grafenauer, Bogo: *Zgodovina slovenskega naroda*, V. knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1974.

Istruzione sulla Vaccina dedicata agli abitanti di Trieste. 8. Trieste, 1803, presso Gasparo Weiss. 51 Seiten. V: *Annalen der Literatur und Kunst in den österreichischen Staaten*, 3 (1804), 2. del: *Intelligenzblatt*, št. 12, str. 94–95.

Kern, Vinzenz: *Aufruf an die Bewohner Krains zur allgemeinen Annahme der Kuhpocken-Impfung*. Laibach: Gassler, 1803.

Klinar, Stanko (ur.): *Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2000.

[Levec, Fran –] Paulus: *Valentin Stanič, Feuilleton iz Soče*. Gorica: Viktor Dolenec, 1873.

Mal, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda. Najnovejša doba*. Celje: Družba svetega Mohorja, 1928.

Marušič, Branko: Zaslužni zdravnik Anton Muznik. V: *Slovenska kronika XIX. stoletja, 1800–1860*. Ljubljana: Nova revija, 2001, str. 41.

Musnig, Antonio: *Clima Goritiense*. Gorica: Valerio de Valeriis, 1781.

Peterlin Neumaier, Tatjana M.: Valentin Stanič (1774–1847), preroditelj, vzgojitelj in dobrotnik. V: Oset, Željko (ur.): *Goriški izobraženci skozi zgodovino*. Nova Gorica:

Univerza v Novi Gorici, 2018, str. 26–49.[Internetni vir: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-C8SR5054>].

Purtscheller, Ludwig: Zur Entwicklungsgeschichte des Alpinismus und der alpinen Technik. V: *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 25 (1894), str. 95–176.

Studen, Andrej: Garje in nekatere druge bolezenske nadloge. V: *Slovenska kronika XIX. stoletja, 1800–1860*. Ljubljana: Nova revija, 2001, str. 157.

Valentinčič, Marko (ur.): *Valentin Stanič, Cerovščkov gospod*. Nova Gorica: Educa, 2009.

Zupanič Slavec, Zvonka: *Zgodovina zdravstva in medicine na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica, 2017.

SUMMARY

VALENTIN STANIČ WAS ALSO A “PHYSICIAN”

Valentin Stanič was born on February 12, 1774 as a peasant son in Bodrež near Kanal in the Gorizia region. After studies in Salzburg (1792–1802), where he was ordained as a Catholic priest, he returned home. In the years 1802–1819 he served the communities on Banjšice and in Ročinj and after being named canon of the archdiocese of Gorizia in 1819 he served the archdiocese till his death on April 27, 1847. He was not only a dedicated priest, but also an excellent mountaineer (he is considered to be the pioneer of modern alpinism in the Eastern Alps), poet, teacher, champion of Slovenian national rebirth, printer, skilled farmer, protector of the deaf (he was paramount in founding of the Institute for the Deaf in Gorizia in 1840), and of animals (in 1846 he founded the first society for the protection of animals in the Austrian empire).

Smallpox epidemics had from times immemorial caused hundreds of thousands of deaths and left those who survived scarred and often blind. The eradication of smallpox began in 1798 with the publication of Edward Jenner's seminal work *An Inquiry into the Causes and Effects of the Variolae Vaccinae, Or Cow-Pox*. The use of his method – vaccination – rapidly spread across the world.

The government of the Austrian Empire strived to get its subjects, in particular children (their mortality was extremely high), vaccinated against smallpox. It issued decrees and notices to this effect; newspapers published articles prizing the benefits of vaccination and urged its performance. However, to reach the majority of the population, which was illiterate, recourse to clergy as messengers was necessary. Ecclesiastical authorities forwarded decrees and notices issued by worldly authorities to parish priests, who then read and explained them to their illiterate parishioners. In the years 1805, 1806, 1807, 1809, and 1818, the archdiocesan chancery in Gorizia sent off circular letters promoting vaccination. I am convinced that on his reception of the first circular letter of April 9, 1805, Stanič immediately began extolling the benefits of vaccination to his peasant flock. Because the nearest medical doctor was several hours' walk away, he took the matter into his own hands. He procured himself the vaccine and inoculated all the children whose parents had consented to the procedure. Instead of a surgical knife, which he didn't have, he used thorns to apply the vaccine. He continued this activity as a »physician« for many years; he walked from village to village and at his own cost succeeded in inoculating more than 1000 people, most of them children, and in this way protected them not only from death, but also from disfiguration and/or blindness by this dangerous disease.